

New York után

Interjú Pados Gáborral, Pócze Attilával és Szántó Andrással

EGED DALMA

A tekintélyes New York-i Elizabeth Dee Galériában augusztusig látható a *With the Eyes of Others: Hungarian Artists of the Sixties and Seventies* (Mások szemével: a hatvanas és hetvenes évek magyar művészei) című kiállítás, amely 30 művész több mint 100 művén keresztül mutatja

be az amerikai közönség számára a magyar neoavangárd művészetét és a korszak itthoni törekvéseit. A hatalmas sajtófigyelmet kapott kiállítás az első, önállóan a magyar művészettörténet e korszakának szentelt tárlat Amerikában, és sok kiállító művésznek az első szereplése is a kontinensen.

Szántó András

Fotó: Magnus Torstne

interjú

A májusi megnyitó óta a legnagyobb művészeti hírportálok, napilapok számoltak be a kiállításról.

Egy hónappal a zárás előtt **SZÁNTÓ ANDRÁS**,

New Yorkban élő szociológust, művészeti tanácsadót, a kiállítás kurátorát, a tárlat létrehozásában együttműködő három kereskedelmi galéria, az acb, a Vintage és a Kisterem képviselői közül **PADOS GÁBORT**, az acb Galéria alapító-vezetőjét, valamint **PÖCZE ATTILÁT**, a Vintage Galéria vezetőjét kérdeztük a kiállítás fogadtatásáról, visszhangjáról és hatásáról.

Az elmúlt pár évben befogadóbb hangulat figyelhető meg az amerikai művészeti közegben a magyar művészet iránt, elég csak a tavaly megrendezett *Modernity X Hungary* összművészeti fesztivált említeni, azon belül is Moholy-Nagy László önálló kiállítását a Guggenheimben, vagy a MoMA-ban rendezett *Transmissions*-kiállítást, amely nagy-részt kelet-európai neoavangárd műveket mutatott be. Mi lehet az oka ennek a koncentráltabb figyelemnek?

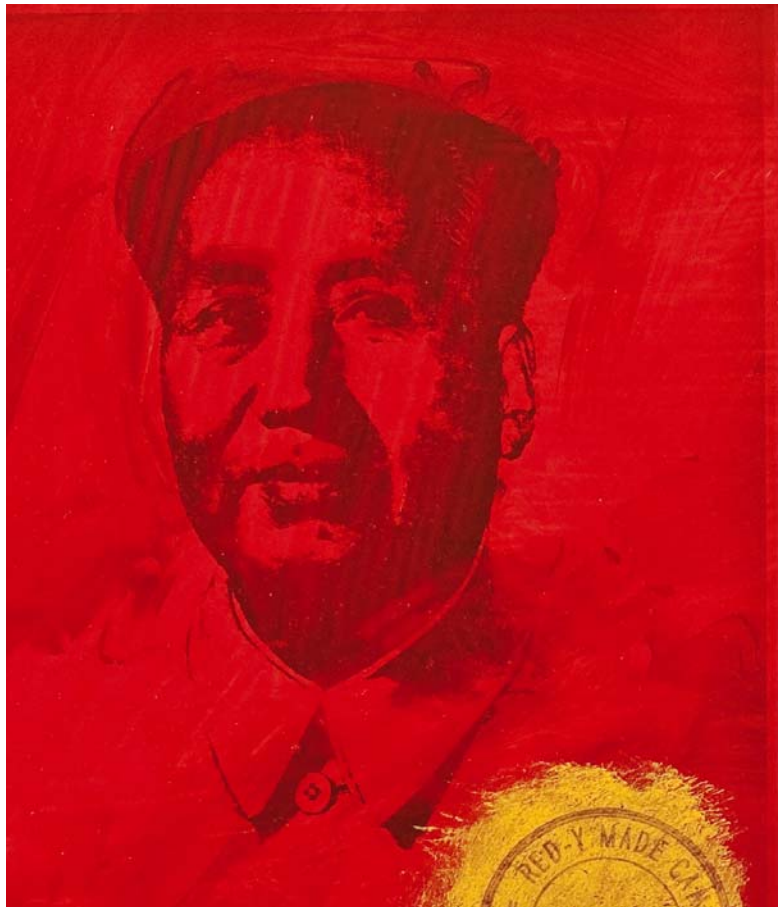
SZÁNTÓ ANDRÁS: Egyrészt aktívabb a hozzáállás magyar részről is. Fontos, hogy vannak magyar gyűjtők és galériák, amelyek a nemzetközi porondon hatékonyabban képviselik a magyar képzőművészet ügyét. A Moholy-Nagy-kiállítás esetében nagyon fontos volt a magyar állami támogatás szerepe. Ha körülnézünk, számos ország ért el hasonló sikereket aktív kulturális diplomáciával. Hollandia az eklatáns példa arra, hogy egy „kis” ország milyen erős képet alakít ki magáról ügyesen kiválasztott és támogatott kulturális projektekkel.

Ami mindennél fontosabb, hogy a nemzetközi művészeti élet igen receptív jelen pillanatban Kelet-Európa és más régiók iránt. A korai avangárd művészet kifutotta magát, kezdődhet a neoavangárd újra-felfedezése. Fontossá vált a párhuzamos avangárd folyamatokra való odafigyelés, a korábbi, erősen Nyugat-Európára, illetve Amerikára koncentráló művészettörténeti paradigma kiszélesítése – Ladik Katalin szenzációs megjelenése az ideai documentán jó példa erre. Hasonlóképp érdekes, hogy idősebb, de még nem felfedezett neveket is bemutassanak. És

különösen izgalmas számukra, hogy a szocializmus kemény viszonyai között is működött egy nemzetközi szintű neoavangárd Kelet-Európában, például Magyarországon.

A katalógus bevezető tanulmányában egyfajta összecsengésről olvashatunk a magyar 60-as, 70-es évek művészete és a mai amerikai közélet között: a kiállított munkák arról beszélhetnek a cenzúra kijátszásában kevésbé edzett amerikai művészek számára, hogy hogyan lehet burkoltan, rejtjelezve, akár humorral az autoritás ellen beszélni. A kiállítás visszhangjából úgy tűnik, átjött ez az üzenet a New York-i közönség számára. Lehet-e ez az egyik oka annak, hogy a magyar művészettörténet e korszaka kedveltebb Amerikában, mint valaha?

Sz. A.: Abszolút átjött az üzenet. Ha elolvassa a New York Times rendkívül jó és hosszú kritikáját, az pont ezekkel a gondolatokkal zárul. Ezek a magyar művészek az autoriter államban való viselkedésnek a virtuóizai voltak. Megtalálták a módját, hogy autonóm, progresszív gondolatokat közvetítenek a hatalom árnyékában. Persze Donald Trump Amerikája egyáltalán nem hasonlítható össze a 60-as és a 70-es évek Magyarországaival. De ez a téma most nagyon a levegőben van. A művészek keresik a hangjukat, azt a hullámhosszt, amelyen politikai üzeneteket tudnak közvetíteni. Ilyen szempontból a kiállítás itteni szemmel aktuális és elgondolkodtató. A szenzációs szakmai és kritikai reakció is ezt igazolja.

ATTALAI GÁBOR: REDY MADE (Andy Warhol / Mao), 1975, offszet, zománc, 32,5×33,5 cm

Az Elizabeth Dee Gallery (New York) és a Vintage Galéria (Budapest) jóvoltából. HUNGART © 2017

Pados Gábor

Ha jól tudom, a kiállítás rendezésekor egy négyes felosztás lett a vezérfonal. Hogyan sikerült a több mint 100 kiállított művet felfűzni erre az elvre, miként született meg a koncepció, és hogyan történt az anyagok válogatása?

Sz. A.: A kiállítás ötlete Elizabeth Deetől származott, de a koncepció kizárólag az enyém. Olyan keretet kerestünk, amely elég tág ahhoz, hogy sok művészt és műtárgyat bemutassunk, ugyanakkor nem túl elvont, vagyis alkalmas arra, hogy az itteni közönség is reagáljon rá. A hatalom és a cenzúra megkerülésének négy formája adta a keretét a kiállításnak – az absztrakció, a mély és ezoterikus, megfejthetetlen konceptualizmus, a humor és az elillanó akciók,

performanszok tere, amelyet *Snapshot 1970* névvel illettünk. A kiállításban azonban volt egy bevezető szekció is, amely arról szólt, hogy hogyan tartottak fenn aktív dialógust a magyar művészek a nyugati avantgárd nagyjaival, hogyan pozícionálták magukat az akkori nemzetközi tendenciák vetületében. A galériáktól szerzett anyagok különösebb gond nélkül felfűzhetőek voltak erre a fonálra. Természetesen ezek csak általános, egymást nem kizáró kategóriák.

PADOS GÁBOR: Elizabeth Dee keresett meg minket, hogy állítsunk össze egy, a Bookmarks-kiállításához hasonló anyagot. Sokan félreértik ezt, azt gondolják, hogy mi kanonizálási szándékkal hozzuk létre ezeket a kiállításokat, pedig ahogy a név, a Bookmarks mint könyvjelző is sejteti, azok inkább egy kvázi szubjektív válogatás eredményei, amely a mi ízlésünket tükrözi.

A katalógus a magyar neoavantgárd művészet végét egy olyan folyamatként írja le, amely a 70-es évek emigrációs hullámával kezdődött, és a berlini fal leomlásakor ért véget. Ennek fényében hogyan értelmezhető, hogy a tárlat egyik termében a közelmúltban készült alkotásokkal lehet találkozni?

Sz. A.: Azért válogattunk be kortárs műveket is, mert amikor meglátogattuk a művészeket, mindegyik arra kért, hogy ne feledkezzünk meg róla, hogy ők még aktívan alkotnak. Eredetileg ez nem lett volna célkitűzésünk, de szerintem nagyon megdobta a kiállítást. Mert így a tárlat nem egy skanzen, nem csak egy lezárt korszak összefoglalója. Az egyik látogató, amikor benézett ebbe a terembe azt mondta: De jó, hiszen ennek a történetnek a vége „happy ending.” A kulcsfigurák továbbra is élnek, alkotnak, remek munkákat készítenek. Ettől függetlenül azt hiszem, az a korszak, amiről itt szó van, valójában lezárult. Az itt található művek összekapcsolódnak a Kádár-kor kontextusával, így történelmileg is értelmezhetőek. De az öröme ad okot, hogy a művészek haladtak tovább a saját útjaikon.

Amikor három kortárs galéria kezdeményezéséből évekkel ezelőtt létrejött a Bookmarks-kiállítás, valami hasonló cél lebeghetett a szemük előtt, mint a mostani New York-i tárlat esetében. Hogyan látják, megtérülni látszik-e a több éves munka a nemzetközi érdeklődés tekintetében, illetve műkereskedelmi szempontból érezhető-e a fellendülés, vagy ez még egy hosszabb folyamat kezdete?

P. G.: A 2015-ös Bookmarks-kiállítást hiánypótlónak szántuk. Akkor már hosszú évek óta szedtünk össze műtárgyakat a korszakból, és hittünk benne, hogy ezek a művészek és művek el fogják érni azt, hogy méltó helyükre kerüljenek. A nemzetközi érdeklődés az első Bookmarks után már beindult, a Tate vásárolt is Bak Imrétől, az Art Cologne pedig meghívta a kiállítás egy kibővített verzióját. Minden ilyen esemény megdobja az érdeklődést, különösen, hogy a tengeren túl úgymond egy másik világ van, ahová nem igazán jutnak el az európai hírek. A nemzetközi érdeklődés egy korszak művei iránt nem egyik pillanatról a másikra alakul ki. A legfontosabb hozzáadéka a kiállításnak, hogy egy ilyen közegben, ennyi művész ilyen sok munkával bemutatkozhatott.

GÁBOR TIBOR: *Hommage á Albers*, 1975, akril, fatábla, 100x100 cm
Az Elizabeth Dee Gallery (New York) és a Vintage Galéria (Budapest) jóvoltából. HUNGART © 2017

Pócze Attila

A megnyitó előtti sajtótájékoztatón elhangzott, hogy Elizabeth Dee a fenti amerikai kiállítások mellett a Bookmarks-projekt hatására döntött úgy, hogy egy önálló tárlatot szentel a magyar 60-as, 70-es évek művészetének, annak ellenére, hogy eddig főleg kortárs amerikai művészeket állított ki. Most, két hónappal a megnyitó után elmondható, hogy megérte-e ez a kockázatvállalás?

Sz. A.: Ezt Elizabethnek kell megválaszolnia. Én úgy fogalmaznék, a szakmai és a kritikai siker tükrében feltétlenül megérte. Ami a munkák piaci sikerét és jövőjét illeti, nem szabad megfeledkezni arról, hogy ezek a művészek nagyrészt teljesen ismeretlenek voltak Amerikában, még csak most találkozott velük az ottani múzeumi és gyűjtői szféra. Annyi biztos, hogy Elizabeth galériájának tudomásom szerint ez volt eddig a legélénkebben látogatott kiállítása. Konkrét eladások is történtek, a Metropolitan Museum megvette Ilona Keserü Ilona egy nagy méretű falikárpitját, és különösen erős az érdeklődés Bak Imre, Maurer Dóra, és Nádler István munkái iránt. Nem sokszor hangzik el, amint ezt a New York Times kritikus írt, hogy egy kortárs galéria kiállítása a MoMA-hoz is méltó lett volna.

Lehet-e már tudni érdeklődésről, esetleg konkrét vásárlásról külföldi gyűjtők és intézmények részéről?

PÓCZE ATTILA: Attalai Gábor, Gáyor Tibor és Maurer Dóra munkái iránt is komoly érdeklődés érzékelhető.

P. G.: Voltak már konkrét eladások magángyűjtőknek, és nagy amerikai múzeumok is jelezték komoly érdeklődésüket. A múzeumok vásárlásai sokkal több időt vesznek igénybe, hosszú hónapok, esetleg évek is eltelhetnek, mire a vásárlás létrejön. Általában először opciót kérnek, lefoglalják a kiválasztott műveket. Az olyan nagy múzeumoknak, mint a Tate vagy a MoMA, nyilvánvalóan mindenki félrerakja, adott esetben évekre is, a műtárgyakat.

Pinczehelyi Sándor egy műve és Kismányoky fotóanyaga már magángyűjtőhöz került, de komoly érdeklődés van Kismányoky zománcára, Bak Imre műveire, Ladik Katalin és Szombathy Bálint alkotásaira is.

Galériák részéről számíthatunk-e hasonló együttműködésre?

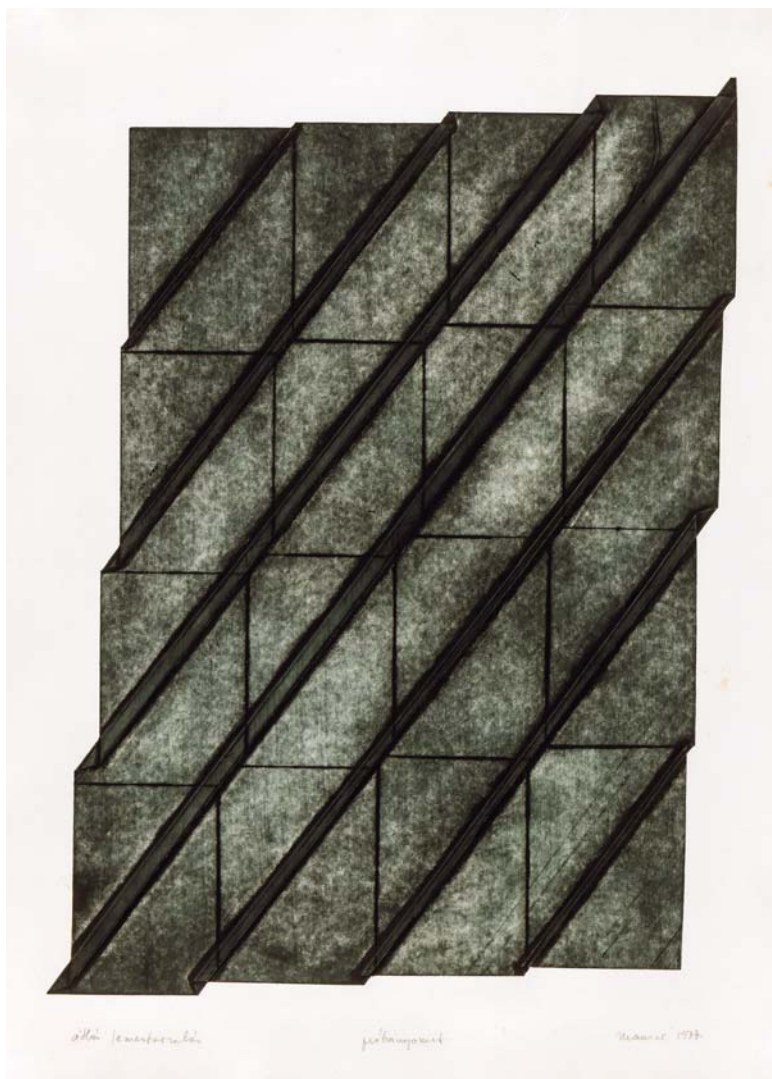
P. G.: Készen állunk az együttműködésre, anyagunk is van, de ez a felkéréstől függ. Nekünk nyilván nagyon fontos célunk, hogy fiatal kortárs képzőművészeket is megpróbáljuk a nemzetközi piacra vinni. Azt tapasztaltuk külföldön, hogy nem értik a magyar kortárs képzőművészetet, és ennek az okát abban láttuk, hogy a gyökerei ismeretlenek számukra. Ezért célunk továbbra is a 60-as, 70-es évek művészetének külföldi bemutatása, hogy idővel ezt a minőséget a fiatalokban is észrevegye a nemzetközi piac és a múzeumi világ.

Lesz-e folytatása a mostani kiállításnak?

P. A.: Idén szeptemberben a Vienna contemporary-ran a vásár külön meghívott kiállításaként mutat be ugyanez a három galéria magyar

neoavantgárd művészeket. Ez egy 150 négyzetméteres stand lesz, és az anyagot mi fogjuk összeválogatni.

Sz. A.: Meg vagyok győződve róla, hogy a magyar képzőművészet egyre több alkalmat fog kapni az eljövendő években, hogy bemutassa, bizonyítsa magát a nemzetközi porondon. Ehhez sok mindenre szükség van, talán legelső sorban egy olyan aktív, támogató, a patrónus szerepet is eljátszó hazai gyűjtői körre, amely, a hazai galériákkal karöltve, képes bevezetni a magyar művészetet a nemzetközi múzeumi és műkincspiaci szférákba. Ez a folyamat, ha csöndben is, de beindult. A hazai intézményeknek is szerepet kell vállalnia, és a kulturális diplomácia támogatása szintén fontos szempont. Természetesen vannak ötleteim, hogy hogyan lehet folytatása ennek a kiállításnak. De egyelőre élvezük a visszhangot.

MAURER DÓRA: *Seven Foldings*, 1975, akvatinta, papír, művésznymat, 70x50 cm

Az Elizabeth Dee Gallery (New York) és a Vintage Galéria (Budapest) jóvoltából.